

בא ז

עפ"ז איז פארשטאנדיק, אז כאטש ביי פסח דורות מוז די מצה זיין „לחם עוני“ דוקא, איז אבער ביי גאולת מצרים גופא געווען אן ארט אויך פאר מצה עשירה; אבער דאס גופא — ניט בעת דער יציאה פון מצרים (ווארום דאן האבן אידן געגעסן „לחם עוני“⁶), נאר פאר דער יציאה (און אלס הכנה דערצו).

(6 ראה גבורות ה' (פנא) דמשנ' בהגדה „לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, הכוונה בזה • להמנות שאכלו בעת יציאתם ממצרים, עיי"ש. ובאזה"ת ר"ה הא לחמא (ויקרא כרך ב' ע' תג) דהמצה שנק' לחם עוני היינו מה שאכלו כשיצאו ממצרים (אבל עיי"ש בסוף המאמר), ומכיון שלחם עוני שולל מצה עשירה, הרי מובן, שלא אכלו אז מצה עשירה.

היא לעיסה שנילושה רק במי פירות (כלי מים). שאז גם להמהר"ל מותר לאכלה בערב פסח מפני שאינה יכולה לבוא לידי חימוץ.

אבל אינו. כי

(נוסף לזה שאי"כ (א) הול"ל „היינו שנילושה במי פירות“ ולא „שעירב בה מי פירות“ (שמשמע שיש בה גם מים), ובפרט שמשנה מלשון הטור (וכד"ק הבית) שם „שנילושה כו“ (אבל ראה לשון אדה"ז בסי' תמד סי' ב: „שנילושה כו“ — ואולי לא רצה לשנות שם מלשון הטור, וסמך על מה שיפרש במקומו בסי' תנא (שמצ"ן שם). דהיינו „שעירב כו“). (ב) ועיקר: לא הו"ל להזכיר כלל התיבות „מצה עשירה“ (שהרי הטעם שמותר לאכלה הוא (לא) מפני שהיא „מצה עשירה“, כי"א מפני שאינה יכולה לבוא לידי חימוץ). אלא שבזה י"ל דקאי על ריש סימנא, שהוא לשון הראש, טור וכי' (ובלא"ה צ"ל כן — לחרץ כפל הלשון: „עשירה, דהיינו כו“) ממ"ש בסעיף ה' „ואסור לאכלה בערב פסח“ מוכח שקאי במצה שיש בה גם מים, ומסעיף זה נלמד על הקודמו (אף שבדוחק י"ל — דלצדד"ן קתני). ובכל אופן — הרי מפורש בסימן תנה טליג: קמח ומים (עיי"ש).

(*) וידועה השקו"ט והפירושים בזה — כ"כ מהס הובאו בתו"ש מילואים לדרך כב סימן ה' פרק א'. וראה לקמן הערה 39.

א. בנוגע צום ציווי „ואכלו גו' בלי לה הזה גו' ומצות גו'“ — אז אין דער נאכט פון ט"ז ניסן, זייענדיק נאך אין מצרים, האבן אידן געדארפט עסן מצה — געפינט מען א דבר פלא, לכאורה:

ביי דעם ציווי אויף אכילת מצות לדורות (אין פ' ראה²) זאגט די תורה: „שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזו יצאת מארץ מצרים“, און פון דעם לערנט מען אפ³, אז די מצה מוז זיין „לחם עוני“ דוקא — ניט קיין מצה עשירה; איז וויבאלד אז ביי פסח מצרים, בפרשתנו, ווערט „לחם עוני“ ניט דער-מאנט, איז משמע⁴, אז דעמאלט האבן אידן געקענט יוצא זיין דעם חיוב פון אכילת מצה אויך מיט מצה עשירה⁵.

(1 פרשתנו יב, ח. וראה שם, יח.

(2 טז, ג.

(3 פסחים לה, א. שם לו, א. רמב"ם הל' חו"מ פ"ה ה"ב. פ"ו ה"ה. טושי"ע או"ח סת"כ ס"א. שו"ע אדה"ז שם ס"א, ס"ו. סתניד ס"ד.

(4 כי אף את"ל שהציווי דלחם עוני נאמר בסיני (ראה תגיגה ו, ריש ע"ב (וש"נ). ועוד) — הרי מובן שציווי זה (וכל הציוויים) דפי' ראה כו' לא נאמרו לפני הדיבור — במצרים.

(5 ולדעת מהר"ל (גבורות ה' פמ"ח) גם בפסח דורות — ב' הציויים „בערב תאכלו מצות“ ו„לחם עוני“ הם ב' מצות. ומי שיש לו רק מצה עשירה [שיש בה גם מים ויכולה לבא לידי חימוץ] יאכלנה לבילי פסח לקיים עכ"פ מצות בערב תאכלו מצות, אף שלא יקיים מצות לחם עוני (וכי"כ בב"ח לטאורח סתע"א. וראה אלי' רבה שם סק"ח. פמ"ג שם א"א סק"ה).

אבל במג"א (שם סק"ה. וכ"ה בחי' שם סק"ה. סת"כ סק"ב) לא ס"ל כן. וכ"ה להלכה בשו"ע אדה"ז סתנה ס"ג. סתע"א ס"ה י.

(*) לכאורה ה"י אפשר לדחוק, שכוונתו במש"ש (סעיף ד'). „מצה עשירה דהיינו שעירב בה מי פירות“

מצרים" (ובמילא — "לא הספיק בצק להחמיץ"¹³):

און וויבאלד אז "לחם עוני" איז שולל ניט נאָר חמץ¹⁴, נאָר אויך מצה עשירה (כנ"ל), איז מסתבר, אז "כי בחפזון יצאת גו'" איז אויך דער טעם פאַרוואַס מ'קען ניט יוצא זיין מיט מצה עשירה.

דאָרף מען פאַרשטיין: מיט וואָס איז "בחפזון יצאת גו'" אַ טעם אויף דעם וואָס מ'איז ניט יוצא מיט מצה עשירה?

ד. פון דעם זעלבן פסוק הנ"ל (מהתחלתו) — "לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות גו'" — לערנט מען אַפּ¹⁵, אז מ'קען יוצא זיין חובת מצה נאָר מיט "דברים הבאים לידי חימוץ".

[און די שייכות וטעם פון "כי בחפזון יצאת גו'" אויף דעם דין — קען מען זאָגן בפשטות: וויבאלד אז ביי פסח מצרים איז געווען אַ בצק וואָס האָט געקענט ווערן חמץ און נאָר מצד דעם "חפזון" איז "לא הספיק... להחמיץ" — דאָרף אויך די מצה וואָס מ'עסט אַלס זכר ליצי"מ זיין פון "דברים הבאים לידי חימוץ", און ס'מוז זיין¹⁶ אַ סיבה צו מונע זיין דאָס, מ'דאָרף עס היטן פון חימוץ, זכר ליצי"מ — אויפן פרט פון "בחפזון יצאת גו'"].

און היות אז אויף די ביידע דינים — (א) מצה עשירה, (ב) דברים שאין באים

ב. פסח מצרים איז דער מקור ושורש אויף פסח (ומצה של) דורות — איז מובן, אז דער ענין הנ"ל ביי פסח מצרים (אז אַלס הכנה צו יצי"מ איז דאָ אַ נתינת מקום אויף מצה עשירה) דאָרף זיין (דוגמתו) אויך אין פסח דורות:

עס שטייט אין מדרש¹⁷, אז "בזמן שביהמ"ק קיים היו עושין כל הסדר אחר הסעודה ולא היו אוכלין מצת מצוה אלא לאחר שמלאו כריסן כו'", און "בימיהם היו אוכלין מצה עשירה על סעודתן"¹⁸ (כדי אז די ברכת המוציא פון דער סעודה זאל ניט זיין אויף אַ מצה מיט וועלכער מ'וועט שפעטער — ביים סדר — מקיים זיין מצות אכילת מצה¹⁹).

און כע"ז זה געפינט מען אויך בזמן הזה (כאטש מ'פראַוועט דעם סדר פאַר דער סעודה): דער דין איז, אז ערב פסח (קודם שעה עשירית), הגם מ'טאָר ניט עסן קיין מצה²⁰, איז אַבער "מותר לאכול מצה עשירה"²¹, וי"ל, אז דאָס גופא וואָס שו"ע (תורה) איז מתיר לכתחילה בפשטות²² צו עסן דאָן מצה עשירה, באַווייזט, אז ערב פסח (ווען מ'מאַכט די הכנות צו פסח ויצי"מ) האָט תורה געגעבן אַן אָרט אויף מצה עשירה.

ג. אין דעם ציווי פון אכילת לחם עוני (הנ"ל), איז דער פסוק מסביר דעם טעם הציווי — "כי בחפזון יצאת מארץ

(7) סוף פסחים בדיני הסדר בשם רבינו מאיר. ופליג בזה על הרמב"ם הל' חו"מ פ"ח.

(8) שם בסוף המס' (ק"ט, ב).

(9) ראה פסחים קטו, רע"א (לענין מרור).

(10) ירושלמי פסחים ר"פ ערבי פסחים (הובא בתורה לא יאכל — פסחים צט, ב). רמב"ם הל'

חרי"מ ספ"ו. טושו"ע אריח סתע"א ס"ב. שו"ע אדה"ז

שם ס"ד.

(11) טושו"ע שם. שו"ע אדה"ז שם.

(12) ראה תורה לא יאכל שם (בסופו): אבל מצה

עשירה שריא וכן ה"י נוהג ר"ת. הג"מ הל' חו"מ

ספ"ו. ועוד.

(13) רש"י עה"פ.

(14) ראה ריטב"א להגש"פ פ"ה לא לחמא. גבורות

ה' רפנ"א. ועוד.

(15) פסחים לה, א. רמב"ם שם פ"ו ה"ד. שו"ע

אדה"ז אריח ר"ס תג.

(16) וכמש"נ ושמתם את המצות. וראה שו"ע

אדה"ז חרי"מ סתנ"ג, ס"ד. וראה לקמן בפנים

ובהערה 20.

מישן וואסער מיט די מי פירות, וואס דאן איז די עיסה באה לידי חימוץ, ואדרבה — ממהרת להחמיץ.^[21]

ה. דער ביאור בכל זה (ע"פ פנימיות הענינים) וועט זיין פארשטאנדיק דורך הסברת החילוק צווישן "לחם עוני" און מצה עשירה בעבודה:

"לחם עוני" איז פון א טייג וואס האט בלויז קמח ומים — וואס מים האבן ניט (און גיבן ניט) קיין טעם; מצה עשירה איז פון אן עיסה וואס ווערט געקנאטן מיט יין, שמן, דבש²² (אדער אנדערע מי פירות²³), וואס גיבן א טעם אין דער עיסה.

דער ענין אין עבודה²⁴: "לחם עוני" איז די עבודה פון קבלת עול (ניט מצד געשמאק): "כאטש ער האט ניט קיין הסברה בשכלו און (במילא) ניט קיין געשמאק אין עניני אלקות, פונדעסט-וועגן דינט ער דעם אויבערשטן מצד קבלת עול: "מצה עשירה" איז די עבודה מצד טעם ודעת, וואס אין דער עבודה איז פאראן א "טעם", א געשמאק.

לידי חימוץ — זאגט דער פסוק דעם זעלבן טעם ("כי בחפזו יצא גוי"), איז דערפון פארשטאנדיק, אז די צוויי סוגי מצה הנ"ל, האבן, בכללות, דעם זעלבן חסרון לגבי יוצא זיין מיט זיי דעם חיוב פון אכילת מצה.

לאידך גיסא געפינט מען, אז כאטש דער דין פון מצה עשירה איז געזאגט געווארן ערשט ביי פסח דורות (כנ"ל סעיף א'), איז אבער אויך ביי פסח מצרים שוין געווען דער (כללות ה)דין, אז די מצה פון ליל פסח מוז זיין (פון אזא בצק וואס) "יכולה לבוא לידי חימוץ"¹⁷ — ווי מען לערנט עס אפ (אין ירושלמי¹⁸) פון פסוק¹⁹ "ושמרתם את המצות", אז מ'איז יוצא נאָר מיט "מצה שצריכה שימור"²⁰. ד.ה. אז כאטש ביי פסח מצרים האט מען געקענט יוצא זיין אכילת מצה מיט מצה עשירה — האט עס אבער געדארפט זיין אזא, וואס "צריכה שימור" [לדוגמא: דורך אריינ-]

(17) לשון אדה"ז שו"ע סת"כ סוס"א. — והיינו, לא רק שהדגן צ"ל "מדברים הבאים לידי חימוץ" (שזה נלמד מ"לא תאכל עליו גוי" כנ"ל בפנים), אלא שגם העיסה צ"ל — זו שיכולה לבוא לידי חימוץ וצריכה שימור, כמש"נ בארוכה בהגש"פ עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים (קה"ת תשמ"ז) ע' שצו ואילך (וש"נ).

(18) פסחים פ"ב ה"ד.

(19) פרשתנו יב, יז (היינו שנצטוו ע"ז עוד בהיותם במצרים).

(20) עיין רמב"ן במלחמת ה' פסחים פ"ב (לו, א). וראה מ"מ הל' חו"מ פ"ו ה"ה (הובא בב"י לטאורח סת"כ ד"ה ומ"ש ואם לש). שו"ע אדה"ז הנ"ל. וראה בארוכה שו"ת צ"צ חא"ח סניז אות ב' — שגם הבבלי (פסחים מ, א. הובא בשו"ע אדה"ז סתנ"ג ס"ד) ס"ל דרשה זו דירושלמי. וראה בארוכה בהגש"פ הנ"ל שם.

(*) ומ"מ צ"ד גם הלימוד ד"לא תאכל גוי" — שאין יוצאין במצה של טבל אף שצריכה שימור — ראה בהגש"פ הנ"ל שם. ועוד י"ל. ואכ"מ.

(21) ראה בכ"ז טושו"ע או"ח ס' תסכ ס"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ג.

(22) לשון הגמרא — פסחים לה, א. לו, א. וברמב"ם שם (פ"ה ה"כ. פ"ו ה"ה) מוסיף, "חלב". והוא ע"פ עובדא דריב"ל (פסחים לה, א) — ב"י סת"כ שם.

(23) ברמב"ם שם (פ"ו ה"ה) דבשאר מי פירות יוצאין י"ח (וראה כס"מ שם פ"ה ה"ב). אבל ראה ב"י לטאורח סת"כ שם: לא ראיתי לשון אחד מהפוסקים שחילק בין יין ושמן ודבש וחלב לשאר מי משקין. וראה פרי"ח או"ח ר"ס תסכ.

(24) בהבא לקמן — עיין תור"א ס"פ ויקהל ד"ה קחו (פט, ג. צ, ב), וביאוריו בתור"א שם בהוספות (קיד, ג ואילך. קטו, ד. קטז, ב). אוה"ת שם (ע' בקסג ואילך. בקעא ואילך. בקפא). אוה"ת ד"ה הא לחמא (דלעיל הערה 6) ע' תנח ואילך. וראה ג"כ לקוטי ויקרא ו, סעי' ואילך.

העם" (חפזון), ווייל "הרע שבנפשות ישראל עדיין הי' בתקפו" ²⁸, און דעריבער האט מען געמוזט אנטלויפן פון רע (טומאת מצרים" ²⁸) — וואס דאס איז דער ענין פון "לחם עוני", די עבודה פון אתכפאי: משא"כ לעתיד לבא וועט זיין "לא בחפזון תלכו" ²⁹, ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" ³⁰, א מצב פון אתהפכא — מצה עשירה.

און דאס איז דער ביאור וואס "בחפזון יצאת גו'" איז א טעם פארוואס די מצה פון ליל פסח קען נישט זיין קיין מצה עשירה (און נישט פון דברים שאין באים לידי חימוץ): וויבאלד אז "בחפזון יצאת גו'", ווייל דער רע איז נאך געווען בתקפו (כנ"ל) ³¹, דעריבער פאדערט זיך די עבודה פון קבלת עול ואתכפאי — "לחם עוני" דוקא ³².

ז. דאס וואס מ'איז פסח נישט יוצא מיט מצה עשירה, איז נישט נאך ווייל איר ענין איז נישט בדומה צו גאולת מצרים, וואס איז געווען אין אן אופן פון "ברח העם" (קבלת עול ואתכפאי כנ"ל) — נאך אויך דערפאר וואס אין לחם עוני (און אזוי אויך — בגאולת מצרים) איז פאראן א יתרון לגבי מצה עשירה (והגאולה דלעת"ל):

כאטש ³³ אז ביי אתהפכא (מצה עשירה) ווערט דער רע אינגאנצן בטל, איז אבער דא א מעלה אין אתכפאי, וואס

בשעת די עבודה פון א אידן איז נאך מצד קבלת עול אן דעם "טעם" פון שכל ומדות, איז ער דאך אין א מצב אז מצד שכל ומדות איז ביי אים דא אן ארט אויף נישט טאן אזוי, אויף רע, נאך מיטן כח פון קבלת עול איז ער כופה דעם רע (אתכפאי) און איז עובד הוי'; ווען די עבודה איז אבער מצד טעם ודעת (ובשלימותה), זיינען שכל ומדות שולל די אפשריות צו טאן היפך רצון העליון — ס'איז נישטא קיין רע (אתהפכא).

און דאס איז דער קשר צווישן די צוויי סוגי מצה [(א) מצה עשירה (ב) פון דברים שאין באים לידי חימוץ] — ווייל, בפנימיות הענינים, איז איין פרט א תוצאה פון צווייטן: עבודה אין אן אופן פון "מצה עשירה" (בשלימותה) — מצד שכל ומדות — איז שולל בדרך ממילא די אפשריות אויף חימוץ ורע ²⁵ [ווי מצה עשירה כפשוטה, וואס (ע"ד הרגיל ²⁶) קען זי נישט קומען לידי חימוץ]:

דוקא (די עבודה פון) "לחם עוני" — קבלת עול — גיט אן ארט אויף חמץ ורע (יכול לבוא לידי חימוץ), נאך מ'איז כופה דעם רע און מ'דערלאזט נישט צו התפשטות הגבחה וחימוץ — דורך "ושמרתם", עבודה והתעסקות.

ו. די צוויי אופני עבודה זאגן זיך ארויס, בכללות, אויך אין די צוויי אופנים כלליים פון גאולה — גאולת מצרים און גאולה העתידה:

ביי יציאת מצרים שטייט ²⁷ "כי ברח

(28) תניא פל"א.

(29) ישעי' נב, יב. וראה המשך וככה דלקמן הערה 31.

(30) זכרי' יג, ב.

(31) ראה בענין דהחפזון — לקרית אמור לה, ב. במדבר א, ג. ובאורכו — אוה"ת בא ע' רצא ואילך. וככה תרל"ז בתחילתו, שם פקכ"ט. ד"ה כי בחפזון תשח' (והמשכו). ועוד.

(32) ראה עד"ז אוה"ת סד"ה הא לחמא הנ"ל.

(33) ראה בכ"ז במקומות שנשמנו בהערה 24.

(25) ראה תרי"א ס"פ ויקהל (ועד"ז — בשאר המקומות דלעיל הערה הקודמת): מצה עשירה .. שאינה באה לידי חימוץ כלל.

(26) דכשאין מערבין בה מים — מי פירות (לבד) אין מחמיצין (פסחים לה, ריש ע"ב. וש"נ. רמב"ם הל' חר"מ פ"ה ה"ב. טושי"ע (ושו"ע אדה"ז) ס"י תסב.

(27) בשלח יד, ה.

צווייטע עלי' וואָס וועט זיין בגאולה
העתידה:

במילא מובן, אַז (פונקט ווי דער ענין
פון גאולת מצרים וועט מען „דער-
מאַנען“ — ער וועט ווירקען — ביי דער
גאולה העתידה, אזוי איז אויך לאידך
גיסא, אַז אויך) ביי גאולת מצרים דאַרף
זיך אָנהערן די (הבטחת ודיבור ³⁸ הקב"ה
בנוגע דער) גאולה העתידה.

די הסברה אין דעם: ווי אזוי קען מען
פועל'ן ביי זיך, אַז אויך ווען דער רע איז
בתקפו [און אפילו נאָכן ברעכן זיך
בלייבט ווייטער דער רע בתקפו (ווי ביי
יצי"מ, וואָס עס האָט געדאַרפט זיין
„ברח העם“)] — זאָל מען האָבן די
שטאַרקייט צו לוחם זיין מיטן רע
(ולנצחו) — איז מסייע בזה די הכרה
והרגשה, אַז ס'וועט וועט די עבודה פון
אתכפיא ברענגן צו אתהפכא.

און דעריבער, נאָך איידער עס הויבט
זיך אָן גאולת מצרים, איז געווען דער
דיבור והודעה וועגן ביידע עליות —
„אעלך גם עלה“ — אויך די גאולה
העתידה.

ט. דאָס וואָס מ'דערמאָנט די גאולה
העתידה ביי גאולת מצרים מיינט נישט
נאָר אַז מ'איז מודיע אָן ענין וואָס וועט
זיין בעתיד, נאָר ס'איז אויך אַ נתינת כח
אַראָפּצוטראָגן דאָס אין עבודת האדם
בהווה — אַז גלייך בתחילת העבודה
(גלות מצרים) זאָל זיין אַ „מעין“ פון
גאולה העתידה.

לכאורה קען מען פרעגן: וויבאַלד
מ'האַלט נאָך בתחילת העבודה און דער
רע איז נאָך בתקפו — ווי קען זיין
(אפילו) אַ „מעין“ פון גאולה העתידה,

דוקא די עבודה איז פאַרבונדן מיט
יגיעת האדם, צו לוחם זיין מיטן מנגד
און נייטען דעם רע.

איז אַן אַנדער סגנון: דער ענין פון
אתהפכא דריקט אויס ווי דער מענטש
ווערט מיוחד מיט אלקות דורך דעם
וואָס ער איז זיך מזכך ביז אַז זיין
מציאות לאַזט נישט קיין אַרט אויף רע;
אין אתכפיא דריקט זיך אויס דער ביטול
און אוועקלייג צו אלקות — אַז כאַטש
מצד זיין שכל ומדות איז דאָ אַן אַרט
אויף רע, נישט ער זיך, ער טוט היפך ווי
עס מאַנט זיך מצד זיין מציאות, און איז
מקיים דעם רצון העליון.

און דאָס איז איינער פון די ביאורים
וואָס אויך ביי דער גאולה העתידה וועט
זיין דער זכר פון יציאת מצרים ³⁴ —
ווייל דער תכלית הכוונה איז, אַז עס
זאָל זיין ביידע מעלות: אויך ווען
מ'האַלט ביי אתהפכא — דער זיכר פון
דער מציאות האדם בתכלית ביז ס'איז
אינגאַנצן נישטאָ קיין אַרט אויף רע —
זאָל אויך זיין די מעלה פון אתכפיא ³⁵
(גאולת מצרים), דער ביטול פון דעם
אדם, וואָס דריקט זיך אויס אין עבודה
ויגיעה.

ח. דער אַלטער רבי איז מסביר אין
תו"א ³⁶, אַז דאָס וואָס עס שטייט ביי
גאולת מצרים „ואנכי אעלך גם עלה“ ³⁷
— צוויי עליות — מיינט דאָס אויך די

(34) משנה ברכות ספ"א. ונאמר „כימי צאתך
מארץ מצרים אראנו נפלאות“ (מכ"ה ז', טו.), „כאשר
היתה לישראל ביום עלותו מארץ מצרים“ (ישעי' יא,
טו.).

(35) ראה סדיה כימי צאתך תשיח: בחפזון יצאת
למען תזכר כו', ועדי"מ ענן המלך בנצחון דוקא ..
כד אתכפיא סט"א כו'.

(36) ר"פ שמות.

(37) יוגש מו, ד. ובתו"א הנ"ל: וכן בשמות ג'
פסוק י"ד א"ל ענין הגאולה האחרונה כו'.

וואס ענינה איז אתהפכא (אז ס'איז ניטא קיין רע)?

לאידך גיסא, האט עס געמוזט זיין א מצה שצריכה שימור:

מצד דער התכללות פון גאולה העתידה אין גאולת מצרים, איז דא אן ארט פאר מצה עשירה אויך אין מצרים: אבער דאס וואס איז מצרים קען זיין א „מעין“ דלעתי, איז נאר איז דעם פרט פון „עשירה“ — אז די קבלת עול גופא זאל זיין מיט א „טעם“ און געשמאק; אבער נישט דער ענין פון אינה „יכולה לבוא לידי חימוץ“ (אתהפכא), וואס דאס קען נישט זיין ווען דער רע איז נאך בתקפו.

יא. דאס איז אבער שייך נאר ווען מ'איז נאך געווען אין מצרים, פאר דער גאולה; אבער ארויסגייענדיק פון מצרים נאך דער גאולה [און אזוי אויך די מצה וואס מיר עסן בליל פסח, זכר לציאת מצרים] מוז זיין „לחם עוני“ דוקא.⁴⁰

די הסברה בזה: דורך יציאת מצרים האט זיך אויפגעטאן אז אידן זיינען געווארן אויס „עבדי פרעה“ און זיינען

איז דער ביאור אין דעם: כאטש אז בתחילת העבודה איז ניטא דער ענין פון ביטול (מציאות) הרע, וואס דערפאר איז די עבודה בדרך מלחמה וקבלת עול (כנ"ל סעיף ה') — דארף אבער דער ביטול וקב"ע זיין נישט (נאר) בדרך הכרח, נאר מ'דארף דעם ביטול גופא „פאר-בינדן“ מיט „מציאות“ האדם — אז אויך זיין שכל ומדות זאלן „מסכים“ זיין אויף דעם ביטול וקב"ע, וואס דאן איז זיין עבודה פון קבלת עול מיט א געשמאק.

ד.ה. אז די גאולה העתידה שבגאולת מצרים איז נישט די עבודה פון שכל ומדות בפ"ע [וואס ברענגט ס'ס צו אתהפכא, כנ"ל ס"ה] — נאר א פרט איז עבודת האתכפא (דגאולת מצרים), אז די עבודה פון קב"ע איז מתוך תענוג.

[און עז' אויך דער ענין פון גאולת מצרים וואס וועט דערמאנט ווערן לעתיד לבא — איז עס א „פרט“ אין דער גאולה העתידה: דער עיקר העילוי לעתיד איז — זיכור מציאות האדם (אתהפכא); נאר דער זיכור וועט זיין נישט מדוד ומוגבל בלויז אויף אזויפיל וויפל ער (מצד זיין „מציאות“) איז זיך מזכר, נאר מער פון די מדידות פון זיין מציאות (מעלת הביטול)].

יוד. דאס איז אויך די הסברה פאר-וואס די מצה וואס אידן האבן געגעסן אין מצרים (אלס הכנה צו יציאת מצרים) האט געקענט זיין מצה עשירה³⁹, אבער,

שעונים עליו דברים הרבה — פסחים לו, א. סט, סעי'ב ומצה עשירה כזו שצריכה שימור נק' ג"כ (בכללות) „לחם עוני“ (מכיון שענינה אתכפא — ענין עיקרי בלחם עוני). וראה הערה הבאה.

40 ויל"ע איך לתווך זה עם הידוע (לקרות צו ד"ה להבין מ"ש בהגדה. ד"ה ששת ימים (הא'). סדור ד"ה והגדת. ובכ"מ) דמצה [שלפני חצות היתה צריכה שימור] ושל אחרי חצות (ואילך) לא היתה יכולה לבוא לידי חימוץ (מצד זה שנגלה עליהם ממה"מ כ"ו), ובהמשך תערי"ב (ח"ב ע' תתקלג) ש„היא בחי' מצה עשירה כ"ו“.

ואולי י"ל ע"פ המבואר באוה"ת ויקהל (ס"ע ב'קס"א) דגם זה שלא הספיק כ"ו הוא „כמו בחי' אתכפא רק שזהו בפנימיות“ (ראה לקמן בפנים, דיצי"מ ענינה קבלת מלכות שמים, ביטול בתחילת), ולכן נק' ג"כ — מצד ענין עיקרי זה — „לחם עוני“, מכיון שהוא רק אתכפא ולא אתהפכא [שזה נעשה רק בספח"ע כ"ו], כבהערה הקודמת.

39 באוה"ת סד"ה הא לחמא הנ"ל איתא, דה„לחם עוני“ הוא המצה שאכלו לפני חצות, עיי"ש [ועי'ז' מבאר מש"נ בהגדה „לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים“], וכן מוכח בתורא שבהערה 24 (פט, ג. קיד, ג. עיי"ש), וי"ל ד„לחם עוני“ יש בו כו"כ ענינים (כולל ג"כ

חז"ל⁴⁴ זאגן אז מאן דמחוי במחוג קמי' מלכא איז זיין עונש דער היפך החיים; און דערפאר טאר אין דעם ניט זיין דער "טעם" און געשמאק פון מצה עשירה, ווייל קבלת מלכותו של הקב"ה (ווערן עבדי ה') איז נאר דורך "לחם עוני"⁴⁵, ביטול בתכלית.

(משיחות אחש"פ וש"פ שמיני תשכ"ו)

געוואָרן „עבדי ה'“⁴¹. ד.ה. זיי האָבן דעמאָלט געהאַלטן ביי קבלת מלכותו ית'⁴², וואָס קומט פריער פאַר דעם קבלת עול אויף צו מקיים זיין די ציוויי ה' [וכלשון חז"ל⁴³: יקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואח"כ יקבל עליו עול מצות].

און אין דעם טאר זיך ניט אַריינמישן אַן ענין פון „מציאות" האדם — ע"ד ווי

(41) ראה בהר כה, מב. שם, נה. מגילה יד, א.

(42) ראה ד"ה הא לחמא הנזיל ע' תנג ואילך.

(43) משנה ברכות פ"ב מ"ב. וראה מכילתא יתרו

כ, ג. ועוד.

(44) חגיגה ה, ב. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1050

ובהערה 13 שם.

(45) ראה גם לקרית שבעה ערה 24.

בא

— יו"ד שבט —

חמץ (וכי"ב) וואס אויך וועגן דעם לערנט מען בפרשתינו.⁶

ב. לכאורה דארף מען פארשטיין וויבאלד די „צוקערקעס“ זיינען ביי אים (כ"ק אדמור"ר מוהרש"ב נ"ע) געווען אזוי טייער אז ער האט זיי נישט געוואלט אויפגעסן — און זיי זיינען דאך טאקע געווען א דבר יקר, וויבאלד זיי זיינען געגעבן געווארן פון צמח צדק — פאר וואס האט דער צמח צדק געוואלט כדווקא אז ער זאל זיי אויפגעסן פאר פסח, און ער האט אים נישט געלאזט זיי אפהיטן אויף ווייטער דורך פארקויפן זיי צוזאמען מיט כל החמץ?

ובפרט, אז מען געפינט אזא הנהגה ביי גדולי ישראל בשייכות צו שיריים וואס זיי פלעגן באקומען פון א צדיק, אז אויב עס איז געווען א זאך וואס האט געהאט חמץ, האבן זיי דאס פארקויפט במכירת חמץ?

וויבאלד אז דער „צמח צדק“ האט אים דאס נישט געהייסן טאן, וואלט מען לכאורה געקענט מדייק זיין אז ער האט געהאלטן אז אין דעם פאל: א) איז דאס אסור היות ער וויל דאך די זאך צוריק-באקומען לאחר הפסח און ער איז רוצה בקיומו פון דעם חמץ,⁷ ב) עס העלפט

א. כ"ק מו"ח אדמור"ר בעל ההלולא (פון היינטיקן שבת)¹ האט דערציילט² אז ווען זיין פאטער כ"ק אדמור"ר (מוהרש"ב) נ"ע „האט אנגעהויבן גיין אין חדר האט נאך דער רבי „צמח צדק“ געלעבט און האט אים דאן (ביים אריינגיין פירן אין חדר) צוגעווארפן צוקערקעס און דערביי געזאגט, אז מלאך מיכאל האט אים דאס געווארפן. איז דאס ביי אים זייער נתקבל געווארן און ער האט נישט געוואלט אויפגעסן די צוקערקעס, ווייל זיי זיינען ביי אים געווען זייער טייער. ערב פסח איז געווען דער מנהג³ בודק צו זיין די קעשענעס פון די קליינע קינדער, האט דער „צמח צדק“ גערופן דעם טאטן און האט אים געפרעגט וואו ער האט די צוקערקעס, האט ער זיי דעמאלט געמוזט אויפגעסן⁴.

פון אט דעם סיפור — ווי פון אלע סיפורים פון רבותינו נשיאנו, ובפרט א סיפור וועגן דעם וואס ס'האט פאסירט ביי זיי אליין — קען מען ארויסנעמען כמה הוראות: און נישט נאר אין ענין החינוך (ווי ער איז דארט מסיים „אט אזא חינוך דארפן מיר האבן“), וואס איז מודגש בפרשתינו (בנוגע לפסח), והגדת לבנך גו"⁵, „והי' כי ישאלך בנך גו"⁶, נאר אויך כמה עניני הלכות אין איסור

(6) יב, טו. יט. כ. יג, ג ואילך.

(7) „רבינו הקדוש מראהטין ז"ע הי' מוכר פ"א גלוסקא יפהפי' מלחם הפנים של הה"ק מה"ר יצחק אייזיק מיידיטשוב ז"ע. וכן שמעתי כמה מהחסידים כשיש להם שירי מנחות מייב חלות של צדיק כר' מוכרין אותו עד אחר פסח כו" (הובא בטעמי המנהגים עניני פסח ע' ריו בקרא).

(8) ראה טור אורח ט"ס תנ. וראה מנח"י כלל פה סקט"ו. אסר מטעם זה בשו"ת ערוגת הבושם א"ח

(1) שבת פ' בא, יו"ד שבט, השי"ת. ולהעיר שהקביעות בשנה זו (תשל"ז) היא כבשנת ההסתלקות.

(2) סו"ש תשא' ע' 30.

(3) ראה שו"ע אדמוה"י ס' תלג סמ"ב.

(4) יג, ח. וראה מכילתא ופרשי' שם.

(5) שם, יד. מכילתא ופרשי' שם. וראה לקו"ש

ח"ו ע' 268 ואילך.